

SZABADELVŰ VALLÁSOS ÉRTEKEZÉSEK.

SZERKESZTI: SZENT-IVÁNYI SÁNDOR.

VII.

▼

E SOROZATBAN EDDIG MEGJELENTEK:

- I. Szent-Iványi S.: *Az unitarizmus lényege.*
- II. Szent-Iványi S.: *Az unitarizmus fejlődése.*
- III. Millikan R.—Szent-Iványi S.: *Egy természettudós hite. (Ford.)*
- IV. Fosdick E. H.—Szent-Iványi S.: *Hit és értelem. (Ford.)*
- V. S. Nagy László: *A tordai gyűlés.*
- VI. Gyallay-Pap D.: *A nagy tudós Brassairól.*

A LÉLEK EGYHÁZA.

RÖVID TANULMÁNY
A KERESZTÉNYSÉG LELKI HAGYOMÁNYAIRÓL.

ÍRTA:
PEABODY G. FERENC.

FORDÍTOTTA:
SZENT-IVÁNYI SÁNDOR.

1935.

CENZURAT.

A FORDÍTÓ ELŐSZAVA.

Dr. Peabodyt (ejtsd: Píbadi) nem kell beajánlanom a magyar olvasóközönségnek. Dr. Ravasz László megtette ezt már még 1912-ben, mikor is, az Imre Lajos fordításában megjelenő, «Esti órák» című beszédgyűjteményhez írt előszavában, remekbe-szabott képet és méltatást adott dr. Peabodyról.

Beajánlás helyett hát csak rövidre fogott életrajzi és irodalmi adatait tárom az olvasó elé, mert, sajnos, a ma élő talán legnagyobb eme unitárius theologus nálunk meglehetősen ismeretlen.

Peabody Greenwood Francis (Ferencz) Boston-ban született 1847. dec. 4-én. Szülei az Amerikában nagy tekintélynek örvendő, angol származású puritánok utódai, atyja Ephraim (maga is díszdoktor), édesanyja Derby Jane Mary. Ilyen örökséggel nem lehet csodálni, ha Peabody a szellemtudományok művelésére adva magát, egyre értékesebb munkát fejt ki. A magyar olvasó érdeklődéssel figyelheti meg Dr. Peabody előmenetelét, mert ebből a felsőbbfokú oktatás amerikai rendszerét is megismeri. Első tudományos fokozatát a «Baccalaureatus Artis»-t 1869-ben nyeri a Harvard egyetemen, mely Amerikának legrégibb s mind máig legnagyobb tekintélyű főiskolája. (Ez egyetem Cambridge-ban, Massachussetts államban, egész külön kis várost alkot.) Az amerikai ifjú tizenegy évi elemi és középiskolai képzés után kerül a College-ba, mely rendszeren három évig tart s csak ennek elvégzése után megy valamelyik fakultásra, hogy ott — kb. ugyanannyi idő alatt, mint Európában — diplomát szerezzen. A College-ban lehet megszerezni a fenti foko-

zatot, még pedig rendszeresen csak a harmadik év végén. Szintén a College adja, de a három év elvégzése után teljesített tudományos buvárkodás eredményeinek elfogadása esetén a »Magister Artis» fokozatot, melyet dr. Peabody 1872-ben szerzett meg. Közben már a theologiai fakultásra is beiratkozott, úgy, hogy a »Scientiae Theologicae Baccalaureatus«-i fokozatot még ugyan ebben, az 1872-ik évben megszerezte. További fokozatokat (ilyen kínálkozott volna a »Scientiae Theologicae Magister« és »S. T. Doctor« két-két évenként) már nem szerzett, mert állást vállalt és a különböző tudományok — díszes címek fizettségé nélküli — művelésébe fogott. Ha azonban Peabody nem jelentkezett többé már vizsgákra, hogy újabb fokozatokat szerezzen, a tudomány szervezett ápolói, az egyetemek előjáróságai, figyelemmel kísérték munkálkodását s a Yale egyetem már 1887-ben, Harvard pedig 1909-ben theologiai díszdoktorátussal tüntették ki.

Dr. Peabody, mint unitárius lelkész kezdte működését. 1874-től 1880-ig a Cambridge-i legrégebb unitárius templomnak volt a papja. 1881-től 1886-ig a Harvard egyetem theologiai fakultásán a theologia tanára. 1886-tól 1913-ig a keresztény erkölcsstan tanára a Harvard egyetem irodalmi és filozófiai fakultásán s az ő indítványára és szervezésében alakul meg az egyetem »Social-ethics Department«-je, a társadalmi erkölcsstan művelésére alapított egyetemi intézet. 1913-ban nyugdíjba megy s könyvei írására szenteli minden idejét. Nevezetesebb munkái: »The Apostle Paul and the Modern World« (Pál apostol és a modern világ); »Jesus Christ and the Social Question« (Jézus Krisztus és a társadalmi kérdés); »Jesus Christ and the Christian Character« (Jézus Krisztus és a keresztény jellem); »The Approach to the Social Question« (A társadalmi kérdés megközelítése); »The Religion of an Educated Man« (A művelt ember vallása); »The Religions Education of an American citizen« (Az amerikai polgár vallásos nevelése) stb. Ezek a vaskos kötetek német, francia, holland és svéd, sőt bolgár fordításokban is megjelentek már.

Mikor munkái magyarra való fordításának szükségessége megérlelődött bennem, megkérdeztem Dr. Peabodyt, melyik munkáját fordítsam le magyarra legelőször. Minden gondolkozás nélkül felelte: „Translate »The Church of the Spirit« by all means!“ „Mindenesetre »A lélek egyháza«-t“. Abban a megtiszteltetésben is részesített, hogy e könyv anyagát részletekbe mélyedve megbeszélte velem, sőt néhány javítást is eszközölt a szövegen és ezeket írásban átadta nekem.

E megbeszélések és az írásbeli utasítás alapján végeztem el a fordítást. Mindössze néhány vers-idézetet hagytam ki, melyekre nézve Dr. Peabodynak is az volt a nézete, hogy csak az angol olvasóra gyakorolnának hatást, az argumentumot nem erősítenék.

Még csak azt kívánom megjegyezni, hogy ez a mű angol nyelven 1925-ben jelent meg először s azóta már kétszer utána nyomtatott.

A FORDÍTÓ.

TARTALOM.

A fordító előszava.

A szerző előszava.

I. A tekintély egyháza és a lélek egyháza.

II. Történeti rész.

III. Vannak-e bűnei a lélek egyházának?

IV. A lélek egyháza, mint »ecclesia militans«.

V. A lélek egyháza, mint »ecclesia triumphans«.

Jegyzetek.

A SZERZŐ ELŐSZAVA.

Ez a könyv befejezése kíván lenni annak a tanulmány-sorozatnak, mely az Új-Testamentum tanításaival s e tanításoknak a modern életre való alkalmazhatóságával foglalkozott.¹ Az előbbi könyvekben arra az eredményre jutottunk, hogy ezeknek a tanításoknak a leglényege inkább egy lelki hagyományban, semmint valami külsőleges intézményben, található fel. Jézus nem azért jött, hogy valamelyes szervezetet alapítson, hanem, hogy megihlesse és megváltsa az egyéni és a társadalmi életet. Most már arra a kérdésre kell felelnünk, miként hagyatott hátra ez a lelki hagyomány és miképen élt tovább megszentelődött életek, jellemek és a keresztény egyház munkálkodása folytán. Milyen ez az egyház, melynek e lelki kereszténység reprezentálása gondjaiba bízható? Melyek azok a belső veszedelmek, melyekkel ennek számolnia kell? Melyek azok a külső ellenségeskedések, melyeket ez egyháznak le kell győznie? Hogyan lesz ez a »militans« lelki egyház »triumphans«, diadalmaskodó egyházzá? Ezek azok a problémák, melyekkel a mai élet és a lelki hagyományok találkoztatásánál számolnunk kell; és ezekkel fogunk foglalkozni az itt következő fejezetekben.

Kutatásainknak van azonban, továbbá, olyan jellege is, melyről az olvasót jó lesz már itt tájékoztatnom. Amint a lelki kereszténység tanulmányozása folyt, mind közelebb és közelebb

¹ „Jézus Krisztus és a társadalmi kérdés.” (1900); „Jézus Krisztus és a keresztény jellem” (1905); „The Christian Life in the Modern World” (Keresztény élet a modern világban. 1914.); „Pál apostol és a modern világ.” (1923.)

jutott az az író saját egyéni hitéhez és meggyőződéséhez; sőt — bár, remélem, polemikus mellékíz nélkül — elvezetett azoknak az elveknek a fenszerehez is, melyet általában »Szabad-
elvű kereszténység« néven ismer a világ. S még tovább is ragad magával ez a tanulmány, amennyiben: lehetetlen azokról a valóságos elvekről írni, melyek szerint él az ember, anélkül, hogy egyéni hitéről is vallást ne tegyen. Ilyenformán, ami eredetileg csak történelmi áttekintésnek indult, végül is amolyan »Apologia pro fide sua«-vá lett. S ez talán — ha gyarlóságunk őszinte átérzésével is — de mégsem egészen illetlen befejezése a lelki kereszténység tanulmányozásának.

Az itt következő fejezetek közül az első megjelent már a *Vale Review* 1924. áprilisi számában, s most bővítéssel és javítással adom e könyvben, a szerkesztő engedélyével. A könyv, a maga egészében, kis változtatásokkal, három »Hibbert Lectures«¹ előadásának anyagát foglalja magában, melyeket Oxfordban, Angliában, tartottam volt 1925. áprilisában.

¹ A „Hibbert Lectures“ Anglia legelőkelőbb szabadelvű keresztény alapítványa, melynek dús jövedelméből minden évben meghívják valakit a világ ismertebb theologusai és filozófusai közül, hogy egy-egy előadás-sorozatot tartson az Oxfordi egyetemi intézmények összessége előtt.

A fordító.

I. FEJEZET.

A tekintély egyháza és a lélek egyháza.

Ama számtalan ok közül, melyek a kereszténységet már annyiszor megosztották, egyik újra kísérteni kezd napjainkban s az összes eddigi egyházszakadásoknál nagyobb megosztást látszik lassanként előkészíteni. Ez a fenyegető szakadék ama két tábor között tátong, melyek egyike a kereszténységet, mint *intézményt* tartja a legfontosabbnak, másika pedig annak lényegét és jellemző sajátosságát az élményben látja. Úgy is mondhatnók, hogy egyik a dogmatikus kereszténység, a másik a lelki kereszténység; egyik a tekintély egyháza, a másik pedig körülbelül így lenne nevezhető: *a lélek egyháza*.

Természetesen, nagyon sok buzgó és hívő keresztény él ma is, akiknek a számára ez a szakadék és ez a megkülönböztetés nem létezik. A tekintély egyháza drága számukra, mert a lelki életet munkálja. Az intézmény náluk az ihletett élet legjobb eszköze. Az oltár hitük jelképe. A hittétel reményeik horgonya. Az intézménynek való maguk-alávetése egyúttal a maguk-felfedezése is. Ha azonban a szervezett kereszténység történetét vizsgáljuk, vagy akár a mai hivatalos megnyilatkozásait is, — igen határozott különbséget veszünk észre. A tekintély egyháza olyan lenyűgöző kiterjedésű és oly sokat igényel, hogy általánosan a keresztény hit rendes kifejeződésének számít. Az egyháztörténetesek nagyobbára ennek vezetőivel és történelmével foglalkoznak. A keresztény vallás, ezek szerint, rá van bízva egy isteni eredetű tekintélyre, vagy egy hasonlóan isteni eredetű, isteni ihletésű könyvre. Vagy a Péter sziklája, vagy az Írás sziklája garantálja fennmaradását. Mindkét esetben a keresztény egyház magára ölti egy külsőleges, hivatalos és mértékadó szervezet formáját. Pápai encyclikák, anglikán »Tételek«, Westminsteri hitvallások és hasonló okmányok és rendelkezések nyilvánítják ki és határozzák meg a keresztény igazságokat. Funda-